

Tema: Den nya godheten

När man slår upp en vanlig kvällstidning (eller numera knappar in på deras webbsajt) så är det lätt att få upplevelsen av att världen mestadels består av mord, våld och olyckor. Det är enkelt att förledas att tro att det går utför, att världen håller på att bli en sämre plats. Men är det verkligen så? Håller fotbollshuliganer och våldtäktsmän på att ta över världen? Svaret är nej. Vad vi istället ser är att godhet och skötsamhet växer fram som viktiga livsideal. Detta nyhetsbrev tar upp denna nya godhet.

Media har fel

Om vi kort återvänder till inledningen så är det naturligtvis så att media färgar vår uppfattning av världen. Men våra världsbilder är i hög utsträckning distorderade av en skev nyhetsrapportering. Extrema händelser som mord, våld och olyckor har förstås högt nyhetsvärde, medan gemene mans rätt ointressanta livsöden sällan dyker upp i media. De all dagliga handlingar som vi medelmåttor företar oss motsvarar dock i realiteten över 99,99 procent av allt som sker. Om allt är som vanligt, eller bättre, så blir det ingen nyhet.

Lågt salongsberusade studenter

Vad innebär då den nya godheten? Den rymmer dimensioner som mindre våld och alkohol, mindre machokultur och mer vänlighet och artighet. Låt oss kolla på lite statistik. På Systembolaget går de alkoholfria dryckerna åt som smör i solsken. På fem år har försäljningen av alkoholfritt fördubblats. Enligt Systembolaget är den stora kundgruppen för dessa drycker de unga. Presschefen Lennart Agén menar att det har skett en attitydförändring bland unga: "Det är helt naturligt för ungdomar att avstå från alkohol idag jämfört med vad det var för några år sedan. Man blir inte ifrågasatt på samma sätt längre."

Om man ser till årets studentfester var berusningsgraden i genomsnitt 0,63 promille, vilket vetenskapen klassar som låg salongsberusning. I Stockholm så har antalet våldsbrott i samband med studentfester minskat från 250 stycken 2006 till under 30 stycken 2013.

Fulla studenter - en allt ovanligare syn (Flickr: G A R N E T).

Präktigare ungdomar

Om man studerar 15-åringar så har andelen som har druckit sig berusade under det senaste året minskat från 53 procent till 43 procent på tre år. Andelen som röker eller snusar regelbundet har minskat från 23 till 13 procent de senaste femton åren. Under samma tid har snattandet minskat från 37 till 18 procent och vandalismen har halverats. Man kan förstås tycka att siffrorna trots allt är höga, men enligt Brottsförebyggande rådet BRÅ som genomfört studien, så visar resultaten en klar nedgång jämfört med tidigare studier.

Om man tittar på de lite äldre ungdomarna som går i gymnasiet så ser statistiken liknande ut. Andelen tjejer som inte dricker alkohol alls har ökat från 13 till 21 procent på tolv år, för killar har andelen gått från 12 till 22 procent. Andelen alkoholförgiftade ungdomar som kommit in till Maria ungdom har halverats sedan 2008. Ja även äldre dricker mindre – i alla fall på sjön – där antalet anmälda för sjöfylleri har halverats på bara två år. Och så vidare. Trenden tycks tydlig mot ökad skötsamhet.

Allt färre fastnar i rökningens fälla (Flickr: Two Hawk's Eye).

Forskaren Jonas Ring på BRÅ menar att det kan bero på att färre unga är ute och träffar kompisar på kvällarna, men även att det har blivit viktigare att lyckas i skolan för att senare kunna få ett bra jobb. Andra teorier är att unga spenderar allt mer tid på dataspel hemma, att föräldrarna är mer restriktiva när det kommer till langning eller att de senaste årens förebyggande resurser börjar få effekt. Att det finns en generell hälsotrend i samhället kan också ha en stark inverkan mot alkohol och rökning.

Mindre sprit, mindre våld

Att det dricks mindre har förstås påverkat att antalet våldsbrott minskar. Sedan 2009 har antalet fall av misshandel utomhus minskat med över 20 procent. Utvecklingen är tydlig i såväl storstadsregioner som i resten av landet. I själva verket tros minskningen vara ännu större då benägenheten att anmäla brott under samma tid ökat. Professorn i kriminologi Jerzy Sarnecki menar att en anledning kan vara att samhällets acceptans för våld gradvis har minskat. Den sociala kontrollen har ökat och vi accepterar inte våld som konfliktlösning i lika stor utsträckning som vi gjorde förr.

I maj 2013 fattade Kriminalvården beslut om att lägga ner tre anstalter. Skälet? Brist på intagna brottslingar. Antalet personer som åker i fängelse har minskat med drygt 10 procent på lika många år. Det är en dramatisk förändring, speciellt om man betänker att myndigheterna bara för ett par år sedan ville bygga nya storfängelser. En del av förklaringen är att allt fler döms att avtjäna straffet med fotboja eller som samhällstjänst. Men enligt ledande kriminologer är den stora anledningen att brottsligheten faktiskt minskar. Enligt BRÅ har utsattheten för brott minskat från 26 till 23 procent de senaste fem åren.

Books, energy drinks and rock'n'roll

Vi ser utvecklingen i statistiken, men vi ser de nya värderingarna även sippra igenom i media. När vår nye glamrockälskling Yohio uttalade sig i Aftonbladet efter Melodifestivalen sa han följande: "Jag har inget för att romantisera droger och alkohol som förstör kroppen. Om jag är en förebild för unga människor och tycker att det är okej, då tycker ju de att det är okej. Det är ju det som har hänt genom alla äckliga amerikanska artister som romantiserar att ha mycket tjejer, ha sex med allt och alla, dricka så du spy och ta droger."

Yohio låter inte som rockstjärnor brukade göra (Flickr: alexoelling).

Yohio är som 17-årig rockstjärna istället upprörd över ungas skrala skrivkunskaper och säger "att det nästa gör honom äcklad att barnen inte kan stava." Självt dricker han energidryck och parallellläser sju, åtta böcker samtidigt. Det är rock'n'roll på 2010-talet.

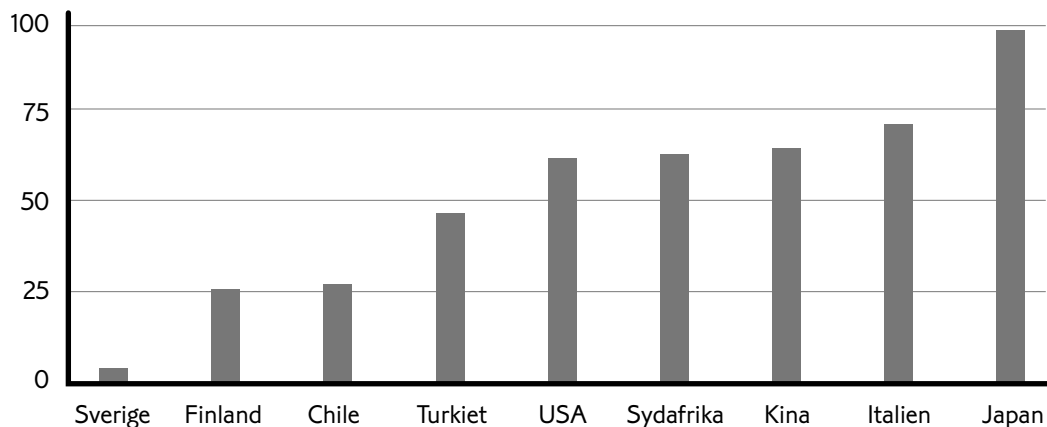
Från macho till mjukis

Män är från Mars, kvinnor är från Venus heter en känd bok av John Gray från 90-talet. Men att män och kvinnor är från olika planeter stämmer inte, i alla fall inte i Sverige. Hos oss är nämligen männen också från Venus. Internationella studier om maskulinitet visar att vissa män tillhör den *maskulina polen*, de värdesätter saker som framgång, pengar och krigföring. Andra tillhör den *feminina polen* och prioriterar relationer, omvårdnad och livskvalitet. Och så finns förstås alla varianter däremellan.

Det intressanta vid en jämförelse mellan olika länder är att Sverige som nation landar på den feminina polen. Sveriges maskulinitetsindex är 5 på en skala till 100 och vi klassas därmed som världens mest feminina land.

Det innebär bland annat att svenskar tenderar att lösa konflikter med förhandling istället för våld, att vi värnar om miljön och att vi förespråkar samarbete och jämställdhet – fler tecken på den nya godheten. I en tid då fysisk styrka och andra klassiskt manliga drag inte längre står lika högt i kurs, så tycks det som att andra faktorer blir viktigare att prioritera.

MASKULINITETSINDEX

Källa: Geert Hofstede

Sverige är världens mest feminina land.

Den svenska mansrollen har debatterats allt sedan tyngdlyftaren Hoa-Hoa iklädd Sverigeröja fotograferades med ett spädbarn i famnen på 70-talet. Han blev en ikon för en ny mjukare manlighet ända tills Jan Guillou skrev artikeln *Rapport från ett mansläger* där velourpappor och mjukismän hänades. Men efter 80-talets tillfälliga machoideal så har alltså åter pendeln svängt åt mjukishållet.

Om man tog en titt i pappas badrumsskåp när man var liten hittade man på sin höjd en rakhyvel och Old Spice-aftershave. Idag är situationen en annan där stilmedvetna män spenderar pengar på skönhetsprodukter som får deras badrumsskåp att bågna av krämer, hudsalvor och smink. Männens får sina egna avdelningar på varuhusens skönhetsavdelningar och kosmetikaföretag som Clinique och Bioterm tar fram hudvårdsserier speciellt för män. Var fjärde plastikoperation utförs dessutom på en man.

Världens snällaste pojkar

I en internationell studie som kartlade fysiskt och psykiskt våld bland barn i 7-10-årsåldern visade det sig att världens snällaste pojkar finns i Sverige. 19 procent av dem hade brukat någon form av fysiskt eller psykiskt våld den senaste månaden, vilket till och med var lägre än svenska flickor som låg på 21 procent. Till fysiskt våld hörde i undersökningen knuffa, slå eller kasta saker på andra barn, medan det psykiska bestod i utfrysning eller skitsnack. Emma Sorbring vid Högskolan i Väst som ledde den svenska delen av studien menar att det i Sverige finns en låg acceptans för aggressivt beteende.

Nannskog på TV-sporten hade sin teori klar när frågan om varför unga svenskar inte lyckas diskuterades: "Vi har blivit för snälla i svensk fotboll." Han menade att det gullades för mycket och att de inte blev tillräckligt tuffa för att senare klara internationell konkurrens.

Kärnfamiljens renässans?

Kanske kan man tala om en *neokonventionalism*, en gradvis återgång till mer traditionella, för att inte säga präktiga, värderingar. Detta blir särskilt påtagligt när det kommer till familjerelationer. Halvsyskon blir mindre vanligt och istället får man fler barn med samma partner. Antalet giftermål har ökat med 50 procent sedan slutet på 1990-talet. Antalet skilsmässor är dock relativt konstant sedan 70-talet.

Barnlösheten (frivillig och ofrivillig) minskar, det vill säga det blir allt troligare att kvinnor föder barn under sin livstid. Detta kan tyckas märkligt med tanke på att medelåldern vid första barnets födelse är 29 år, men även om många är sena i starten så är beslutsamheten större. 70-talister i 30-årsåldern är exempelvis barnlösa i betydligt större utsträckning än 60-talister när de var i samma ålder. Men om man studerar grupperna när de passerar 35 år har 70-talisterna gått förbi. Även medelåldern vid första barnets födelse har stabiliserats för att faktiskt sjunka något de senaste fem åren. Vi kan se att tonårsaborterna minskat med över 25 procent de senaste fem åren.

Anledningen till att kärnfamiljen för många blir idealet kan ha flera orsaker tror forskarna. Det kan handla om att man själv varit med om en skilsmässa och att man inte vill att ens barn ska få växa upp med växelvis boende. Senare familjebildning kan också innebära att man provat på frihet och egentid och är beredd att satsa på äktenskapet. Att det finns risker för kvinnor att fastna i "Hemmafru 2.0-fällan", där man inte bara ska förvärvsarbeta utan även baka färgglada cupcakes och sy egna kläder till barnen, fördjupar jag mig inte i, men konstaterar att det redan skrivits böcker på detta tema.

I framtiden är vi alla säljare

Författaren William Deresiewicz beskriver de unga som den "post-emotionella generationen". Med det menar han att de har vuxit upp utan den frustration, ilska och känslomässighet som karaktäriserat tidigare generationer. Att man föredrar att undvika starka och turbulenta känslor. Istället för att göra revolt betraktar många unga sig själv som ett mindre företag. Det handlar om att sälja in sig själv för att skapa rätt kontaktytor.

Det sägs att alla i Hollywood är trevliga mot varandra (förvisso ofta fejkat), för man vet aldrig vem som är viktigt – eller kommer att bli det längre fram. Nu är vi alla i showbusiness. Eller som Robin Sharma så elegant uttrycker det: "If you're in business, you're in showbusiness." Man anpassar sin personlighet och fogar lätt in sig för att inte verka taggig, svår eller bekymmersam.

En framtidspersonlighet (Flickr: Erwin Bolwidt).

Deresiewicz menar att den unga generationen kan beskrivas som *säljare*. I dag säljer vi alla något. Även om vi bokstavligen inte gör det så säljer vi i alla fall vårt personliga varumärke. Produkten är oss själva. Och som säljare måste man alltid vara flinande glad, aldrig säga något som kan uppfattas negativt, inte tycka för mycket om saker och framför allt inte förolämpa eller tala illa om folk. Fundera på hur många av de Facebook-inlägg du läser där någon verkligen torgför en åsikt. För min egen del är det marginellt få. De flesta handlar istället om semester, inredning, mat, barn och liknande. Pråktigheten tävlar med ihålligheten. Mycket sällan är det någon som verkligen debatterar och driver en kontroversiell fråga, även om det förekommer. Jag tror att det bland gemene man finns en rädsla att ta i för mycket, vilket kan leda till att man blir brännmärkt i vänskapskretsen eller att man kan få problem med framtida anställningar.

Det finns fler tecken på att dagens unga är välartade och artiga. Unga börjar plötsligt tilltala äldre med ni och många elever tar varandra i hand i skolorna. När etnologen Karl-Olov Arnstberg i sin forskning intervjuade unga gängmedlemmar i Tensta noterade han att de var väldigt artiga, både mot varandra och mot honom. Mats Trondman som är professor i kultursociologi tror att en del av den nya artigheten är ett sätt att visa att man inte är som alla andra, man är minsann inte lika slapp och respektlös som på annat håll.

Transparens skapar försiktighet

En av förklaringarna till utvecklingen kan vara det krypande övervakningssamhället som smugit över oss. Med övervakningskameror i varenda skola och butik, i varje gathörn och tunnelbanevagn så har utrymmet för våldsamt beteende krympt rejält. Tidigare kunde man komma undan med att slå något på käften i publik miljö, nu registreras nästan allt vilket sannolikt har en dämpande inverkan på våld. I USA har man implementerat systemet DAS (Domain Awareness System), som sammanställer och analyserar information från tusentals övervakningskameror, registreringsskyltläsare och radar. Tanken är att tidigt sätt stopp för brott. Utrymmet för kriminella krymper ständigt.

*I övervakningssamhället finns ingen plats för "good old ultra violence".
(Flickr: jonathon mcintosh)*

Den transparens internet medfört innebär också att det mesta du skriver kan läsas av andra i bloggar, på Facebook och i kommentarsfält. Vi vet att det finns många som skriver hotfullt på nätet (oftast anonymt) vilket uppmärksammas i media, men mer intressant är att de överlagset flesta håller sig inom ramarna. De vet att deras personliga varumärke trasas sönder på en nolltid om de skriver saker som inte följer de vedertagna normerna.

Att det blir allt vanligare att arbetsgivare har verktyg för att övervaka de anställda på nätet kan förstås också driva på en ökad försiktighet. Och på toppen av allt blir det vanligare att föräldrar GPS-spårar sina barn. Genom att placera en dosa i exempelvis barnens jackficka kan föräldrarna i realtid se var de befinner sig. Flera förskolor runt om i landet använder västar som larmar om ett barn rör sig utanför fördefinierade zoner. Vissa kallar det fotboja för barn.

Sammantaget har vi en situation där det blir allt svårare att bryta mot normer, att vara en vildhjärna och ta sig friheter. Det sociala trycket, ofta understött av tekniken, tvingar många att rätta in sig i ledet. Om det i en förlängning leder till enahanda konformism eller ett tryggare och vänligare samhälle kan man diskutera.

Slumpmässig godhet

Inte bara privatpersoner utan även företag blir godare. Vi ser förstås all former av CSR-initiativ där man ska ta hänsyn till sociala och miljömässiga aspekter. Men vissa är också mer spontant vänliga mot kunderna. För ett par år sedan var jag på bröllopsresa med min nyblivna fru. En av destinationerna var Auckland på Nya Zeeland där planen var att ta in på första bästa vandrarhem innan vi reste vidare. Men rummet vi fick var iskallt och festande ungdomar gjorde det till en omöjlighet att sova.

Dagen efter sökte vi över hela stan efter en hyrbil utan framgång. Inte ens de vänliga människorna på vandrarhemmet Queen Street Backpackers lyckades skramla fram någon bil. Det som nu hände var att den medkännande personalen på vandrarhemmet gjorde vad de kallade en "random act of kindness". När de såg vår belägenhet bestämde de sig för att bjuda på en övernattnings och dessutom middag med champagne i takbaren. Det hela var förutom uppriktigt vänligt dessutom ett exempel på vad jag tror är framtidens marknadsföring.

Slumpmässig godhet kan dyka upp när man minsta anar det (Flickr: karin jones).

I kvalitetssamhället fungerar det inte att ha mediokra varor och usel service. Hela världen kommer att veta om när någon bränt vid dagens lunch, när skoförsäljaren gäspar och pratar i mobilen eller när taxin kör stora turistrundan. Men det intressanta är att transparensen slår åt båda hållen. Även positiva handlingar bloggas, twittras och facebookas det om. Och ju mer överraskande och osannolika de är, desto större chans att de uppmärksammas. Slumpmässig godhet ger på så sätt stora chanser till spridning i sociala medier.

Exemplen under det senaste åren är flera. BioTherm följer twittrare som skriver att de är trötta och glåmiga, och replikerar blixtnabbt att de skickar lite produktsamples på hudvårdsprodukter. Interflora har på motsvarande vis skickat blommor till folk som haft en dålig dag på jobbet. Resebyrån Tjäreborg valde ut en slumpvis finsk familj som med tre timmars varsel kunde byta kalla Finland mot stranden i Phuket. Flygbolaget KLM har haft ett "Surprise Team" på flygplatser där de delat ut guideböcker till resenärer som missat sina flyg. Med relativt små kostnader och ansträngningar kan goodwill skapas som ibland den dyrast reklamkampanj inte uppnår.

Godhet lönar sig

Ett av de senare exemplen är taxiföraren Thord Sjöblom på Åland som på midsommarafton i år körde ett äldre par. När de frågade om priset svarade han "det bjuder jag på så här på midsommar". Damen brast i gråt och paret berättade att de sparat pension hela vintern för att kunna fira midsommar på Åland, där de en gång i tiden träffades första gången. Två dagar senare hade 12 000 personer gett tummen upp på Facebook.

En av farorna med att systematisera slumpmässig godhet är förstås den tillvänjning som sker. Ett charterbolag kom på det geniala draget att ställa in en vinflaska på hotellrummet när turisterna kom ner på semester. Alla hummade uppskattande och gillade initiativet. Till en början. Efter tag började vissa ifrågasätta varför de alltid fick ett så billigt vin och inte något finare. Mycket vill ha mer och vissa äter hela handen om de får chansen.

Att det intuitivt låter bra innebär inte heller att det alltid är enkelt. Häromdagen fick jag en förfrågan om att föreläsa gratis i Västerås för några studenter. Möjlighet att bjussa på lite godhet? Javisst, men också en missad heldag som kan läggas på exempelvis familjeaktiviteter (för att inte säga jobb). Givers gain – att ge utan baktanke – är lättare i teorin än praktiken.

Från lismande till länkande

Innan jag blir alldeles tårögd över all godhet ska jag försöka avsluta det här nyhetsbrevet i tid. Som vanligt är det lätt att söka statistik som stöder en tes man vill bevisa, men sammantaget tycks bilden bli relativt koherent. Även om moral – till skillnad från teknisk utveckling – ackumulerar extremt långsamt över generationerna tycks det ändå som att vi är på väg mot ett vänligare samhälle. Huruvida detta ska ses som trist präktighet eller genuin välvilja kan diskuteras.

Kanske förklarar artisten Stefan Sundström artighetsutvecklingen bäst i tidningen ETC: "Den svenska betydelsen har släktskap med falsk, ungefär som ordet smidig. Jag avskyr artiga och smidiga personer. Jag tvingades som liten vara artig och säga att maten smakade gott. [...] Sen kom jag i puberteten och gav fan i det hela, jag tror jag till och med blev snorkig. Jag missuppfattade länge den ursprungliga idén med artighet, för mig verkade det alltid som om artighet handlade om att sälja något. Men nu har jag förstått. Ursprungsidén är att man hela tiden liksom länkar ihop sig med mänskligheten." Så fint.

För mer info och prenumeration på detta nyhetsbrev, kolla in www.futurewise.se
Intresserad av inspirerande trendföredrag? Maila på info@futurewise.se
Bilder i nyhetsbrev är förutom egna bland annat från Flickr Creative Commons.